

**Επιμορφωτική Ημερίδα για τη Διδασκαλία των Ελληνικών (Φεβρουάριος - Απρίλιος 2016),
για Διευθυντές/Διευθύντριες (Δίκτυα Σχολείων ΕΔΕ):
Ενσωμάτωση Δεικτών στη Γλωσσική Διδασκαλία**

Πλαίσιο Σχεδιασμού και Οργάνωσης Διδασκαλίας

Ενότητα που αφορά στη διδασκαλία (βάσει του σχολικού γλωσσικού εγχειριδίου): «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι»

Τάξη: Δ΄ Δημοτικό Σχολείο: Καθαρή-Δημήτρη Λιπέρη

Ημερομηνία: 11 Μαρτίου 2016

Δίκτυο Σχολείων ΕΔΕ: Γιώργου Σ. Γεωργίου

Για τον σχεδιασμό και την οργάνωση της διδασκαλίας συνεργάστηκαν οι: Χρίστος Χαρίτου (Εκπαιδευτικός) και Μάριος Στυλιανού (Σύμβουλος Ελληνικών)

1. Συνοπτική παρουσίαση ανάπτυξης της ενότητας

1.1. Τι έχει προηγηθεί της διδασκαλίας:

Το εν λόγω θέμα ανέκυψε με αφορμή συζητήσεις των μαθητών/τριών για φαινόμενα καταπάτησης των δικαιωμάτων των παιδιών καθώς και για σχετικές συμπεριφορές που τα ίδια τα παιδιά αντιμετώπισαν ή είδαν άλλους/ες να αντιμετωπίζουν στην κοινότητά τους. Τα παιδιά της τάξης, στο πλαίσιο της Ενότητας 13 του σχολικού εγχειριδίου της Δ΄ τάξης με θέμα «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι» μελέτησαν διάφορα κείμενα τόσο του σχολικού εγχειριδίου όσο και συμπληρωματικό υλικό που επιλέχθηκε. Τα παιδιά ξεκίνησαν μελετώντας: «Τα δικαιώματα του παιδιού» και συμμετείχαν ενεργά σε διάφορες δραστηριότητες, κατά τις οποίες διερεύνησαν, συνεξέτασαν, εμπλούτισαν το λεξιλόγιό τους, εκφράστηκαν, σχολίασαν, έγραψαν, παρήγαγαν γραπτά κείμενα κ.ο.κ. Δύο δραστηριότητες ξεκίνησαν από την πρώτη ημέρα διδασκαλίας της ενότητας κι ακόμη συνεχίζονται μέχρι και την ολοκλήρωσή της. Συγκεκριμένα, η δραστηριότητα Κ/Ω/Λ (τι ξέρω, τι θέλω να μάθω, τι έμαθα) βοήθησε στην καλύτερη επιλογή ερεθισμάτων και κειμενικών ειδών τα οποία θα ενίσχυαν τη γνώση των παιδιών και θα βοηθούσαν στην ξεκαθάριση τυχόν παρερμηνειών που εκφράστηκαν σχετικά με τη θεματική της ενότητας. Επίσης, από το πρώτο μάθημα, τα παιδιά εξέφρασαν την άποψή τους στον προβληματισμό: «Όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα;» μέσω της δραστηριότητας «Γραμμή άποψης». Στο τέλος κάθε μαθήματος τα παιδιά μετακινούν την άποψή τους στη γραμμή και αιτιολογούν στο «Ημερολόγιο άποψης» τους λόγους για τους οποίους η άποψή τους αλλάζει. Επιπρόσθετα, τα παιδιά εκφράζονταν προφορικά και γραπτά και συνεργάζονταν στις ομάδες τους, στη διάρκεια της συμμετοχής τους σε ποικίλες δραστηριότητες, όπως δραστηριότητες κριτικής διερεύνησης των κειμένων, καταγράφοντας σε σχεδιάγραμμα την οπτική διαφόρων ομάδων αναφορικά με τον αρχικό προβληματισμό.

Συγκεκριμένα τα παιδιά μελέτησαν και συνεξέτασαν τα εξής κείμενα:

- «Τα δικαιώματα του παιδιού με απλά λόγια» [Λίστα] (Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, *Χαρτοκιβώτιο - Τα Δικαιώματα του Παιδιού*, Κύπρος, UNICEF 2010, ιστοσελίδα: <http://www.childcom.org.cy>).
- «Τα δικά τους δικαιώματά είναι δική σου υποχρέωση» [Αφίσες] (Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, *Χαρτοκιβώτιο - Τα Δικαιώματα του Παιδιού*, Κύπρος, 2010).
- «Σε μια άκρη της γης» [Ποίημα] (Μαρλένα Σκουλά-Περιφεράκη, συλλογή «Αιώνια χειραψία», εκδ. Ιωλκός).
- «Τα δικαιώματα του παιδιού» [Ποίημα] (Έμιλη Τσαγκαρίδη, συλλογή παιδικών ποιημάτων «Τα δικαιώματά μας μέσα από την ποίηση», Κύπρος, 2010).
- «Για τα παιδιά» [Τραγούδι] (Στιχουργός: Φίλιππος Νικολάου, Συνθέτης: Αλέξης Παπαδημητρίου).
- «Όλου του κόσμου τα παιδιά» [Ποίημα] (Βιβλίο: Πετώντας με τις λέξεις Γ' τεύχος, ποιητής Χάρης Σακελλαρίου, Το βιβλίο των τραγουδιών, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002).
- «Το χαμόγελο του παιδιού» [απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αντρέα Γιαννόπουλου, 9 Νοεμβρίου 1995] (ιστοσελίδα: <http://www.hamogelo.gr/43.1/O-Andreas>).
- «Το Χαμόγελο του Παιδιού, ο Σύλλογος του Αντρέα» [Άρθρο] (ιστοσελίδα: <http://www.hamogelo.gr/43.1/O-Andreas>).
- «Το σχολείο του κόσμου» [Αφήγηση (διασκευή)] (Βιβλίο: Πετώντας με τις λέξεις Γ' τεύχος, συγγραφέας Λεϊά Χατζοπούλου-Καραβία, Το σχολείο του κόσμου, εκδ. Φυτράκη, Αθήνα 2001).
- «Εγγραφή Υποστηρικτή» [Αίτηση εγγραφής υποστηρικτή] (Τετράδιο Εργασιών: Πετώντας με τις λέξεις Β' τεύχος, Περιοδικό «Κόσμος», Ελληνική Επιτροπή UNICEF, 2006)

Επομένως, οι μαθητές/τριες επεξεργάστηκαν διάφορα κείμενα με σκοπό να απαντήσουν στο ερώτημα που οι ίδιοι/ες έθεσαν, αλλά και για να εντοπίσουν πώς οι διάφορες κοινωνικές ομάδες (οργανώσεις, λογοτέχνες, ΜΜΕ, μαθητές/τριες) τοποθετούνται ως προς αυτό.

Οργανώσεις	ΜΜΕ	Λογοτέχνες	Μαθητές
Αφίσες Άρθρα	Ειδήσεις Άρθρα	Παραμύθι Ποίημα	Ημερολόγιο

1.2. Δείκτης/ες Επιτυχίας και Δείκτες Επάρκειας που αφορούν στη διδασκαλία:

Κατανόηση Γραπτού Λόγου

Δείκτες Επιτυχίας	Δείκτες Επάρκειας
1. Τοποθετούν ένα κείμενο σε πλαίσιο (θεματικό, επικοινωνιακό, κοινωνιοπολιτισμικό)	
1.4. Αξιοποιούν στρατηγικές κατανόησης, για εξαγωγή και συνοπτική παρουσίαση συμπερασμάτων	1.4.6. Διακειμενικές συνδέσεις, με έμφαση στην κριτική διερεύνηση ρητών νοημάτων του κειμένου («κείμενο - κείμενο»)
1.3. Συνδέουν νοήματα κειμένων με συγκεκριμένο πλαίσιο, εστιάζοντας στην οπτική του συγγραφέα	1.3.1. Σχέση κειμένου με το θέμα και τον προβληματισμό

Επιμορφωτική Ημερίδα για τη Διδασκαλία των Ελληνικών (Φεβρουάριος - Απρίλιος 2016),
για Διευθυντές/Διευθύντριες (Δίκτυα Σχολείων ΕΔΕ): Ενσωμάτωση Δεικτών στη Γλωσσική Διδασκαλία

Ομάδα Εργασίας Ελληνικών (Δημοτική Εκπαίδευση)

2. Αναγνωρίζουν τον τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί ο λόγος σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης	
2.4.2.2. Κατανοούν τη λειτουργία μη γλωσσικών στοιχείων στην παρουσίαση του ρεαλιστικού ή και του μυθοπλαστικού στοιχείου σε αφηγήσεις 2.4.2.3. Αναγνωρίζουν συμβάσεις που αφορούν στη δομή αφηγήσεων	2.4.2.2. Σχέδιο, χρώμα γραμμάτων 2.4.2.3. Αφηγηματική πλοκή (τοποθέτηση - πρόβλημα - κορύφωση - λύση - επίλογος), στήσιμο σκηνικού με αυξημένες περιγραφικές λεπτομέρειες για τους ήρωες, χρήση διαλόγου, δείκτες συνοχής (διεύρυνση χρονικών συνδέσμων)
3. Αξιολογούν και κρίνουν ένα κείμενο ως προς τη λειτουργία και το περιεχόμενό του	
3.2. Κρίνουν τον τρόπο προσέγγισης του ίδιου θέματος σε ένα ή διαφορετικά κείμενα σε σχέση με πιθανούς αναγνώστες	3.2.2. Λεξιλόγιο, απεικονίσεις, συμβολισμοί που δηλώνουν ή υπονοούν πιθανούς αναγνώστες (σε ποιους απευθύνεται άμεσα ή έμμεσα, ποιοι είναι πιθανόν να ταυτιστούν, ποιοι όχι)

Παραγωγή Γραπτού Λόγου

Δείκτες Επιτυχίας	Δείκτες Επάρκειας
1. Τοποθετούν ένα κείμενο σε πλαίσιο (θεματικό, επικοινωνιακό, κοινωνιοπολιτισμικό)	
1.1. Καθορίζουν συγκεκριμένη ανάγκη για επικοινωνία και δράση, που σχετίζονται με κοινωνικά ζητήματα	1.1.2.Κείμενο ως παράθεση ιδεών.
2. Αναγνωρίζουν τον τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί ο λόγος σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης	
2.3.2.1. Αξιοποιούν γλωσσικά στοιχεία, για να αφηγηθούν, αναδεικνύοντας το ρεαλιστικό ή και μυθοπλαστικό στοιχείο 2.3.2.2. Αξιοποιούν μη γλωσσικά στοιχεία, για να αφηγηθούν, αναδεικνύοντας το ρεαλιστικό ή και το μυθοπλαστικό στοιχείο 2.3.2.3. Αξιοποιούν συμβάσεις που αφορούν στη δομή κειμένου για να αφηγηθούν, αξιοποιώντας το ρεαλιστικό ή και μυθοπλαστικό στοιχείο	2.3.2.1.1. Πρωτοπρόσωπα ή και τριτοπρόσωπα ρήματα δράσης και έκφρασης συναισθημάτων σκέψεων, χρονικοί δείκτες 2.3.2.2.1. Εικόνες 2.3.2.3.1. Αφηγηματική πλοκή (τοποθέτηση - πρόβλημα - κορύφωση - λύση - επίλογος), χρήση διαλόγου
3. Αξιολογούν και κρίνουν ένα κείμενο ως προς τη λειτουργία και το περιεχόμενό του	
3.1. Αξιολογούν την αποτελεσματικότητα κειμένου, με βάση το θεματικό, επικοινωνιακό και συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο	3.1.2. Επικοινωνιακή επάρκεια κειμένου: συνάφεια θέματος, σκοπού και αποδέκτη

1.3. Τι προγραμματίζεται να γίνει στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διδασκαλίας:

I. Ανάκτηση προϋπάρχουσων γνώσεων

Οι μαθητές/τριες επαναφέρουν το τι έχουν συζητήσει τις προηγούμενες μέρες. Μέσα από τη συζήτηση γίνεται επαναφορά του ερωτήματος («**Όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα;**»). Με βάση το σχεδιάγραμμα που έχουν καταγράψει, γίνεται η συζήτηση για τις φωνές των διαφόρων ομάδων της πλειοψηφίας (οργανισμοί, ποιητές, λογοτέχνες, τραγουδοποιοί) ως προς το ερώτημα.

II. Επεξεργασία παραμυθιού

1. Αρχικά αναδιηγούνται την ιστορία του παραμυθιού: «Το μικρό χωριό στο βουνό όπου τα παιδιά δε χαμογελούσαν ποτέ», της Ελένης Φτιάκα, εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2005, με βασικό ερώτημα («**Όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα;**»). Συμπληρώνουν στην ομάδα τους τα βασικά στοιχεία ενός αφηγηματικού κειμένου (χώρος, χρόνος, χαρακτήρες, πρόβλημα, λύση). Κατά την αναδίγηση, συζητούν το πώς παρουσιάζει η συγγραφέας τους ήρωες, πώς παρουσιάζει κάποιες συμπεριφορές τους, πώς εκφράζει τη διαφορετικότητα και τη στάση των ηρώων μέσα στην ιστορία. Κατόπιν, γίνεται σύγκριση με το προηγούμενο αφηγηματικό κείμενο που έχουν επεξεργαστεί (Το σχολείο του κόσμου).
2. Οι μαθητές/τριες εντοπίζουν τα επεισόδια και συζητούν τα κριτήρια με τα οποία μπορεί να ξεχωρίσει κανείς τα επεισόδια σε ένα παραμύθι, αποδίδοντας σχηματικά (με διάγραμμα) την αναπτυξιακή πλοκή του αφηγηματικού κειμένου («Το βουνό της (λογοτεχνικής) αφήγησης» - «Story Mountain»). Συζητείται στην ολομέλεια της τάξης η αφηγηματική πλοκή (τοποθέτηση - πρόβλημα - κορύφωση - λύση - επίλογος), το στήσιμο του σκηνικού με τις αυξημένες περιγραφικές λεπτομέρειες για τους ήρωες, καθώς και η χρήση δεικτών συνοχής (διεύρυνση χρονικών συνδέσμων).

3. Επανέρχεται το σχεδιάγραμμα με τις φωνές και συμπληρώνεται η οπτική της συγγραφέως. Στη συνέχεια, παρατηρούν τη λειτουργία του διαλόγου στο παραμύθι. Συζητούν προτάσεις που υποστηρίζουν ότι ο διάλογος προσθέτει παραστατικότητα και ζωντάνια στην αφήγηση και συνδέεται με την αναπτυξιακή πλοκή. Επίσης, διερευνούν αν ο διάλογος και η έκταση του τι λέγεται συνδέεται με ορισμένους μόνο ήρωες. Με άλλα λόγια, είναι ο διάλογος το μέσο έκφρασης

Επιμορφωτική Ημερίδα για τη Διδασκαλία των Ελληνικών (Φεβρουάριος - Απρίλιος 2016),
για Διευθυντές/Διευθύντριες (Δίκτυα Σχολείων ΕΔΕ): Ενσωμάτωση Δεικτών στη Γλωσσική Διδασκαλία

και ανάδειξης του βαθμού εξουσίας κάποιων ηρώων (γονείς, σοφή δασκάλα) έναντι άλλων; Στο πλαίσιο αυτό, οι μαθητές/τριες συζητούν τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι κυρίαρχοι και οι λιγότερο κυρίαρχοι ήρωες και κάνουν εκτιμήσεις για τους λόγους που η συγγραφέας παρουσιάζει κάποιους ήρωες να μη μιλούν. Γίνεται συζήτηση για το τι υποδηλώνει η διαφορετική διαβάθμιση της συμμετοχής των ηρώων στον διάλογο με τον τρόπο συμμετοχής και ανάδειξης της φωνής των αντίστοιχων ομάδων στην κοινωνία. Με βάση την επισήμανση ότι το παραμύθι δεν παρουσιάζεται μέσα από τα μάτια των παιδιών με ειδικές ικανότητες, συζητείται ότι και στα κείμενα που έχουν επεξεργαστεί για το θέμα δεν έχουν τις απόψεις των ίδιων των παιδιών αυτών. Τα παιδιά επιβεβαιώνουν τη θέση αυτή και προκύπτει η ανάγκη εμπλουτισμού των κειμένων με την οπτική των παιδιών με ειδικές ικανότητες. Προκύπτει η ανάγκη να πάρουν συνέντευξη από τα ίδια τα παιδιά, την εκπαιδευτικό της μονάδας και τις συνοδούς τους.

4. Παγωμένες εικόνες και διάβασμα σκέψεων: Θέλοντας να δοθεί φωνή και στα ίδια τα παιδιά της ιστορίας μας, οι μαθητές/τριες φτιάχνουν μια παγωμένη εικόνα στη σκηνή όπου η δασκάλα προτείνει στο συμβούλιο του χωριού να δημιουργήσουν μόνο ένα σχολείο. Αυτή τη φορά τα παιδιά παρεμβαίνουν στην πλοκή του παραμυθιού, για να προσθέσουν τη φωνή των παιδιών τα οποία εκφράζουν τη δική τους άποψη, δείχνοντας και τα συναισθήματά τους. Γίνεται παρουσίαση μιας από τις εικόνες και ακουμπώντας τα παιδιά λένε τη σκέψη τους.

III. Παραγωγή γραπτού λόγου

Η απουσία της «φωνής» των παιδιών στο παραμύθι οδηγεί τους/τις μαθητές/τριες να σταθούν κριτικά και να προσθέσουν τη φωνή τους (σε ευθύ λόγο), δημιουργώντας συναισθηματική φόρτιση.

«Μπορείτε να κάνετε ότι θέλετε!» είπε τότε η σοφή δασκάλα. «Αλλά πριν αποφασίσετε ακούστε τα παιδιά που ήρθαν σήμερα εδώ να σας μιλήσουν». Τότε ο πρόεδρος του συμβουλίου αποκρίθηκε: «Σας ακούμε λοιπόν».

IV. Αξιολόγηση

Αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του παραχθέντος κειμένου, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (χρήση διαλόγου ανάδειξη της φωνής των παιδιών με ειδικές ικανότητες και δημιουργία συναισθηματικής φόρτισης).

1.4. Τι προγραμματίζεται να ακολουθήσει μετά από τη διδασκαλία:

Οι μαθητές/τριες πρόκειται να επεξεργαστούν κι άλλα κείμενα με σκοπό να απαντήσουν στο βασικό ερώτημα και πώς η κάθε ομάδα τοποθετείται ως προς αυτό. Επίσης, προγραμματίζεται να γίνει επίσκεψη στη «Δικαιωματοχώρα» (Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού), καθώς και στην ειδική μονάδα αυτισμού του σχολείου μας, όπου τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν για δεύτερη φορά μάθημα με τα παιδιά, να πάρουν συνέντευξη από τα ίδια, την εκπαιδευτικό της μονάδας και τις συνοδούς των παιδιών. Στο τέλος της ενότητας,

τα παιδιά θα δημιουργήσουν παραμύθι το οποίο θα απαντά και στον αρχικό τους προβληματισμό και θα σχετίζεται με τα δικαιώματα των παιδιών με ιδιαιτερότητες.

2. Διδακτικό Υλικό (π.χ., κείμενα, ασκήσεις από σχολικά εγχειρίδια και συμπληρωματικό ή και άλλο εναλλακτικό υλικό):

- ✓ «Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια!» (UNICEF, Ελληνική Εθνική Επιτροπή, ιστοσελίδα: <https://www.unicef.gr>).
- ✓ «Αρχές των Δικαιωμάτων του Παιδιού» (πηγή: *Ίδρυμα για το Παιδί και την Οικογένεια – έκδοση του 1997*, ιστοσελίδα: <https://www.unicef.gr>).
- ✓ «Η 5^η Αρχή των Δικαιωμάτων των Παιδιών» (Βιβλίο: Πετώντας με τις λέξεις Γ΄ τεύχος, συγγραφέας Μαρία Μηριάδου, Παιδιά στα χίλια χρώματα, εκδ. Ιανός, Θεσσαλονίκη 2000).